Ο Καρλομάγνος και η Ειρήνη η Αθηναία

Οι καμπάνες του Αγίου Πέτρου χτυπούσαν χαρμόσυνα, καθώς ο πάπας Λέων Γ' έχριζε με κάθε επισημότητα τον Καρλομάγνο αυτοκράτορα των Ρωμαίων. Ήταν Χριστούγεννα του 800 κι ο νέος μονάρχης ζούσε τον θριαμβό του. Το κράτος του απλωνόταν στα εδάφη που σήμερα απαρτίζουν τη Γαλλία, την Ιταλία, την Αυστρία και τη Γερμανία και συνόρευε με τη Βυζαντινή αυτοκρατορία, όπου η Ειρήνη η Αθηναία πάσχιζε να επιβιώσει. Τώρα, το όνειρό του μπορούσε πια να πραγματοποιηθεί: Αν την παντρευόταν, η αυτοκρατορία τους θα εκτεινόταν από τον Ατλαντικό ως τη Συρία. Περασμένα ξεχασμένα τα παλιά. Της έστειλε πανάκριβα δώρα μαζί με την πρόταση γάμου. Η Ειρήνη δεν την απέρριψε. Έπρεπε, όμως, να παρακαμφθεί το διπλωματικό πρόβλημα.

Αν κάποιος δει τα πράγματα ελληνοκεντρικά ρεαλιστικά, θα διαπιστώσει πως το μοναδικό σφάλμα του Βυζαντινού αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Ε' (741 - 775) ήταν ότι απέκτησε γιο τον και φυματικό Λέοντα Δ' Χάζαρο. Στη διάρκεια της βασιλείας του, ο Κωνσταντίνος Ε' ασφάλισε την αυτοκρατορία από τον αραβικό κίνδυνο και ξανάκανε υποτελείς τους Βουλγάρους που είχαν ξεθαρρέψει. Κι ακόμα, έκοψε στη γέννησή της κάθε σλαβική απόπειρα για αυτονομία νότια του Δούναβη και του Σαύου, ενώ 208.000 από αυτούς (που κατοικούσαν στην περιοχή της σημερινής Βουλγαρίας) τους έστειλε με αναγκαστική μετανάστευση στη Βιθυνία να συναντήσουν τους απογόνους εκείνων που είχε εγκαταστήσει εκεί, τον προηγούμενο αιώνα, ο Ιουστινιανός Β'. Κι επειδή η πανώλης είχε αφανίσει τον πληθυσμό της Κωνσταντινούπολης, μπόλιασε τις συνοικίες της με μετακινήσεις Ελλήνων από την Κυρίως Ελλάδα και τα νησιά. Ως γνήσιος Ίσαυρος, τσάκισε μιαν εξέγερση που υποκίνησαν οι εικονολάτρες κι άρχισε να καταργεί το ένα μετά το άλλο τα μοναστήρια, τα οποία μετέτρεπε σε στρατώνες. Όποιοι καλόγεροι αντιστέκονταν, σκοτώνονταν επιτόπου. Του κόλλησαν το παρατσούκλι Κοπρώνυμος αλλά λίγο τον ένοιαξε.

Τη χρονιά που ο Κωνσταντίνος Ε' ανέβηκε στον θρόνο της Βυζαντινής αυτοκρατορίας (741), πέθανε ο ηγεμόνας των Φράγκων Κάρολος Μαρτέλλος που είχε νικήσει τους Άραβες της Ισπανίας και είχε σταματήσει οριστικά την επέκτασή τους στην Ευρώπη. Οι Φράγκοι

αναγνώρισαν βασιλιά τους τον γιο του, Πεπίνο Βραχύ (715 - 768). Ο Πεπίνος παντρεύτηκε τη Βέρθα την ποδαρού, όπως αποκλήθηκε από τα μεγάλα της πόδια. Απέκτησαν δυο γιους: Τον Κάρολο (742 - 814) και τον Καρλομάνο. Ο Πεπίνος ήταν αυτός που ένωσε όλους τους Φράγκους σ' ένα βασίλειο. Όταν πέθανε, στο θρόνο ανέβηκαν τα παιδιά του και συμβασίλευσαν ως το 771, οπότε πέθανε ο Καρλομάνος. Ο Κάρολος έμεινε μονοκράτορας.

Ο Κωνσταντίνος Ε' πέθανε το 775. Ο γιος του, Λέων Δ' (775 - 780), το μόνο που πρόλαβε να κάνει, ήταν να ερωτευτεί και να παντρευτεί (από το 769) μια πανέμορφη μετανάστρια από την ειδωλολατρική Αθήνα, την Ειρήνη. Απέκτησαν γιο τον Κωνσταντίνο Στ' που ήταν ανήλικος, όταν ανέβηκε στον θρόνο, οπότε τον επιτρόπευε η μητέρα του. Το πρώτο που έκανε εκείνη, ήταν να απολύσει όλους τους υπουργούς και αξιωματικούς του πεθερού της και να προσλάβει δυο ευνούχους που ανταγωνίζονταν μεταξύ τους. Οι Άραβες ξαναγύρισαν στη Μ. Ασία οχυρώνοντας τις πόλεις κλειδιά και οι Βούλγαροι ξανάστησαν την ηγεμονία τους. Μόνον οι Σλάβοι δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν. Η Ειρήνη αναζήτησε στηρίγματα στη Δύση. Μια πρεσβεία στάλθηκε στον Κάρολο των Φράγκων που δεν βρισκόταν και στην καλύτερή του φόρμα.

Πολεμώντας συνεχώς, ο Κάρολος δεν μπόρεσε να νικήσει τους Άραβες της Ισπανίας και να επεκτείνει το κράτος του νότια των Πυρηναίων. Στη μάχη του Ρονσεβάλ (778), σκοτώθηκε ο ανιψιός του Ρολάνδος. Ο θάνατός του τραγουδήθηκε από τους Φράγκους, που δημιούργησαν το «Έπος του Ρολάνδου», αντίστοιχο προς το βυζαντινό «Έπος του Διγενή Ακρίτα». Η βυζαντινή αντιπροσωπεία έφτασε στο παλάτι του τυλιγμένη στη χλιδή και την επισημότητα. Η πρόταση ήταν σαφής:

Γράφει ο χρονογράφος της εποχής:

«Απέστειλεν η Ειρήνη Κωνσταντίνον σακελλάριον (=εκκλησιαστικό αξιωματούχο) και Μάμαλον τον πριμικήριον (=αυλικό αξιωματούχο) προς Κάρουλον τον ρήγα των Φράγκων, όπως την αυτού θυγατέρα, Ερυθρώ λεγομένην, νυμφεύσηται τω βασιλεί Κωνσταντίνω τω υιώ αυτής».

Ο Κάρολος είχε μια κόρη που η Βυζαντινοί ονόμαζαν Ερυθρώ. Η Ειρήνη είχε γιο τον ανήλικο ακόμα Κωνσταντίνο. Αν τους πάντρευαν, οι Φράγκοι θ' αποκτούσαν ισχυρούς συμμάχους στ' ανατολικά. Η τιμή ήταν από αυτές που δεν μπορεί κανένας να τις αρνηθεί. Το βασιλόπουλο του παραμυθιού γαμπρός ενός ταλαίπωρου μονάρχη της άγριας ευρωπαϊκής Δύσης! Φυσικά και δέχτηκε. Ήταν το 781. Οι αρραβώνες έγιναν με αλληλογραφία.

Κι ενώ ο Κάρολος βυθίστηκε σε σκέψεις για το νόημα της αυτοκρατορικής χειρονομίας, η Ειρήνη «κατέλιπεν Ελισαίον τον ευνούχον και νοτάριον (=στενογράφο) προς το διδάξαι αυτήν (δηλαδή την Ερυθρώ) τα τε των Γραικών γράμματα και την γλώσσαν και παιδεύσαι αυτήν τα ήθη της Ρωμαίων βασιλείας».

Η Ειρήνη χρειαζόταν τη συμμαχία για να τα βγάλει πέρα στο εσωτερικό της χώρας, καθώς οι παλιοί στρατιωτικοί δεν έβλεπαν με καλό μάτι τις ερωτοτροπίες της με τα μοναστήρια και την αποδυναμωμένη Εκκλησία. Ο πάπας ευλόγησε τη συμμαχία, καθώς την είδε σαν μια καλή ευκαιρία για την ανάδειξη της Ρώμης στην πρωτοκαθεδρία της χριστιανοσύνης. Πρωτοκαθεδρία που τότε ανήκε στο πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Κι ο Κάρολος πολεμούσε:

Κατάφερε να καταλύσει το κράτος των Λογγοβάρδων της Ιταλίας (783), να διαλύσει το κράτος των Αβάρων και να ενώσει στο σκήπτρο του όλα τα εδάφη που σήμερα απαρτίζουν τα κράτη Γαλλίας, Γερμανίας, Αυστρίας και Ιταλίας.

Στην Κωνσταντινούπολη, οι καλόγεροι έπεισαν την Ειρήνη να αποκαταστήσει τη λατρεία των εικόνων (787, Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος της Νικαίας) και, τον επόμενο χρόνο, να διαλύσει τον αρραβώνα του γιου της με την κόρη του Καρόλου και να τον παντρέψει με τη Μαρία την Παφλαγονία. Ο Κάρολος δεν αντέδρασε αμέσως.

Στα 790, ο Κωνσταντίνος Στ’ ενηλικιώθηκε, οπότε αναγκαστικά η Ειρήνη παραμερίστηκε. Όμως, ο νέος αυτοκράτορας δε φημιζόταν για την εξυπνάδα του. Δυο χρόνια αργότερα, προσέλαβε τη μητέρα του ως συμβασίλισσα, κάνοντας τους στρατιωτικούς να βγουν από τα ρούχα τους. Στα 795, έδιωξε και τη γυναίκα του για να παντρευτεί κάποια Θεοδότη, υπάλληλο της Αυλής, οπότε εκκλησιαστικοί και μοναχοί στράφηκαν εναντίον του. Στα 796, οι Βούλγαροι ξεκίνησαν εκστρατεία κι έφτασαν ως τα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης, αποκαλύπτοντας στον λαό και την ανικανότητά του. Η Ειρήνη καλλιέργησε την αντιδημοτικότητα του γιου της και οργάνωσε δολοφονική απόπειρα εναντίον του (797). Ο Κωνσταντίνος το έσκασε στην ασιατική ακτή, όπου τον πρόλαβαν οι άνθρωποι της μητέρας του και τον έσυραν στο παλάτι. Ήταν Δεκαπενταύγουστο, όταν, με εντολή της Ειρήνης, τον τύφλωσαν. Η φιλόστοργη μητέρα έμεινε μόνη στον θρόνο, ενώ, στη Δύση, μεσουρανούσε το άστρο του Καρόλου.

Στις 25 Δεκεμβρίου του 800, ο πάπας Λέων ο Γ’ (795 - 816) τον αναγόρευσε αυτοκράτορα των Ρωμαίων. Ήταν πια ο Κάρολος Α’ ο Μέγας ή Καρλομάγνος, ο πιο μεγάλος αυτοκράτορας της ευρωπαϊκής Δύσης.

Αυτοκράτορας ο Καρλομάγνος, αυτοκράτειρα και η Ειρήνη. Ο Φράγκος συνέλαβε το φιλόδοξο σχέδιο: Της πρότεινε να παντρευτούν. Θα ένωναν τα κράτη τους σε μια απέραντη αυτοκρατορία από τον Ατλαντικό ως τη Συρία. Η Ειρήνη δέχτηκε. Οι ετοιμασίες ξεκίνησαν αλλά παρατράβηξαν. Το πράγμα κολλούσε στο ότι μια τέτοια κίνηση σήμαινε ντε φάκτο αναγνώριση Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους. Και το μόνο κράτος που δικαιούταν να ονομάζεται ρωμαϊκό (συνεχιστής και διάδοχος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας) ήταν το Βυζαντινό. Οπότε, ο γάμος ουσιαστικά ισοδυναμούσε με προδοσία.

Πάνω στις συζητήσεις για το πώς μπορούσε να διευθετηθεί το ζήτημα, επαναστάτησαν οι δημόσιοι υπάλληλοι, ανατρέψανε την αυτοκράτειρα, ξέχασαν πως ο γιος της ζούσε ακόμα κι αναγόρευσαν αυτοκράτορα τον υπουργό Νικηφόρο (802). Η Ειρήνη βρέθηκε εξόριστη στο Πριγκιπονήσι (κοντά στη Μυτιλήνη), όπου και πέθανε το 803. Ο Νικηφόρος Α’ ξανάρχισε την εικονομαχία και βάλθηκε ν’ ανορθώσει το ρημαγμένο κράτος. Σκοτώθηκε το 811 πολεμώντας τους Βουλγάρους.

Το όνειρο του Καρλομάγνου για παντοκρατορία αναβλήθηκε. Από τη στιγμή εκείνη, όμως, άρχισε η εποχή της μεγάλης ακμής των Φράγκων που ονομάστηκε «καρολίνεια αναγέννηση». Ο αυτοκράτορας βάλθηκε να οργανώσει το κράτος του κατά τα αρχαία ρωμαϊκά πρότυπα, αναμόρφωσε τη νομοθεσία, προστάτευσε τα γράμματα και δημιούργησε ονομαστά σχολεία. Στα 813, μετέφερε την πρωτεύουσά του στο Ακυίσγρανο (Εξ Λα Σαπέλ ή Άαχεν, στη σημερινή Γερμανία) και υπέγραψε, εκεί, την ομώνυμη συνθήκη με τον τότε αυτοκράτορα του Βυζαντίου Λέοντα Ε’ Αρμένιο (813 - 820). Σύμφωνα με αυτήν, η «αυτοκρατορία των Ρωμαίων» ήταν μία, από τον Ατλαντικό ως την Αρμενία (η Συρία ανήκε, πια, στους Άραβες) με δυο αυτοκράτορες: Έναν στην Ανατολή κι έναν στη Δύση.

Όμως, ο Καρλομάγνος πέθανε το 814. Οι διάδοχοί του φρόντισαν να μοιραστούν τα εδάφη της αυτοκρατορίας. Από το 842, ξεπρόβαλαν τα χωριστά κράτη της Γαλλίας και της Γερμανίας. Αργά αλλά σταθερά, η Δύση δεχόταν όλο και πιο πολύ την εποχή της φεουδαρχίας και των εκλεκτόρων. Και στην Ανατολή, το Βυζάντιο προχωρούσε στον εκχριστιανισμό των Σλάβων και των Βουλγάρων.

(Έθνος, 23.12.1997) (τελευταία επεξεργασία, 19.2.2009)